



ISIDRE CLOPAS I BATLLE (1913-2001)

La variada i extensa activitat cultural d'Isidre Clopas Batlle va tenir per centre la vila de Martorell: hi va néixer el 15 de novembre de 1913, hi va formar la família (casat amb dues filles), hi va residir tota la vida i hi va morir el 7 de febrer del 2001. L'esquela mortuòria esquematitza l'història:

Historiador i publicista. Cronista de Martorell. Creador i primer director del Museu Municipal. Conservador del Museu Municipal Vicenç Ros i del Museu Santacana. Medalla al Mèrit Cultural de la Diputació de Barcelona. Acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia Hispano-Americana de Cadis. Acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi.

El nom d'Isidre Clopas està vinculat a les principals institucions culturals de Martorell des de poc abans de la Guerra Civil i sobretot en el període posterior; durant tota la vida hi contribuï amb un protagonisme bastant notable. L'acció no es limità a la seva vila, sinó que s'estengué a les rodalies i, en alguns casos, a Barcelona. Des de Martorell –on acompanyà nombrosos visitants distingits, alguns dels quals hi deixaren una empremta– projectà una activitat, que fou coneguda entre els estudiosos de les més variades contrades de Catalunya.

Era fill d'una família treballadora. El seu pare, que vivia a la masoveria del Castell de Sant Jaume, havia treballat a la farinera de Vicenç Ros, en feines diverses, una de les quals era tenir cura de l'hort com a pagès. Des de molt jove, Isidre Clopas es manifestà bellugadís i inquiet, amb alguna faceta tanmateix curiosa com la del toreig. Algunes vegades havia vestit el «traje de luces», i havia intervingut en «becerradas» a Tortosa, Sant Sadurní i altres localitats. Ho deixà convençut que no arribaria a «figura».

Fou un autodidacta. Cursà els primers i únics estudis a l'escola pública (nacional) de Martorell, que llavors estava situada a l'edifici de l'antic convent dels caputxins, que anys més tard es convertí en l'estatge del Museu, en la preparació, la formació i l'agencament del qual hi tingué un paper primordial. Un mestre d'aquesta escola fou Josep Rucarols i Pallí, del qual reconeixia que no solament li havia ensenyat les primeres lletres sinó que li havia inculcat l'afició a recollir i classificar curiositats trobades en les excursions escolars.

De jovenet entrà a treballar a la indústria farinera de Vicenç Ros, com a auxiliar de moliner. El Sr. Ros es fixà en ell, en la seva vivacitat, i aviat li encomanà la funció de «noi dels encàrrecs», els quals cada vegada eren de més confiança, i no estrictament per a la farinera, sinó en altres actuacions del propietari.

Els primers anys trenta, Clopas tingué ocasió de conèixer Francesc Pujols, filòsof i home de lletres, que residia a Martorell, des de 1926, a la Torre de les Hores, que freqüentà gràcies a l'amistat amb el seu fill Faust Pujols, d'edat semblant. Ben aviat començà a ajudar Pujols en petites feines com a «secretari i arxiver». De mica en mica, s'anà integrant amb gust i amb fidelitat en un ambient de cultura. La relació amb Pujols li permeté, durant la Guerra Civil, d'entrar en contacte amb el Comissariat de Propaganda de la Generalitat, que dirigia Jaume Miravittles, d'acompanyar Pujols en alguna conferència, de donar-ne algunes ell mateix. Corresponen a aquesta època les seves primeres activitats culturals.

Quan els primers mesos de la Guerra Civil el temple parroquial de Santa Maria de Martorell fou saquejat i destruït, Clopas com a comissionat del Servei de Recuperació del Patrimoni Artístic de la Generalitat de Catalunya, que dirigia l'arquitecte Jeroni Martorell Terrats, pogué salvar els objectes que formaven el petit museu parroquial que havia fundat el 1927 el rector mossèn Joan Llombart, que foren dipositats en una cambra de la Casa de la Vila. (Aquests materials, després de la Guerra Civil, desaparegueren). Es pogueren salvar de la destrucció o del robatori algunes gàrgoles, imatges de pedra i fragments de la portalada renaixentista del temple, que foren dipositats a la capella de Sant Joan i al pati de l'antic hospital. També fou salvat l'arxiu parroquial, que per ordre del Servei de Recuperació fou dipositat al monestir de Pedralbes.

El 1936 començà a recopilar un arxiu personal al qual donà el nom de Telobis. Són d'aquesta època (1937) els primers articles publicats al setmanari *Mirador*, de Barcelona, que tracten de monuments catalans característics, com

ara l'arc de Berà, les muralles de Tarragona, etc.; ja n'hi ha dos de referents a Martorell: «El Pont del Diable» i «Els esgrafiats de Ferdinandus Serra, de Piera, Igualada i Martorell».

Hem esmentat els dos noms que foren primordials per a la vida d'Isidre Clopas: Vicenç Ros Batllell (Martorell, 1883-1970), prohoms de la vila de Martorell, que sobresortí en els negocis, en la política local, en el colleccionisme i en el mecenatge, i Francesc Pujols Morgades (Barcelona, 1882-Martorell, 1962), poeta, escriptor, humorista, bon conversador, figura singular de la cultura catalana.

Vicenç Ros és una personalitat local extraordinària que abasta un període de la història de Martorell. Fill d'una família propietària d'una farinera que havia anat en clara decadència, començà traginant gra com a carreter per a la farinera familiar en crisi, principalment entre Barcelona i Martorell. La tenacitat personal en el treball li permeté guanyar diners, remuntar la indústria farinera de la família, adquirir una posició econòmica i l'ascens a l'escala cultural i social. Des de molt jove manifestà afició pel colleccionisme, especialment de rajoles, que procurava adquirir o arreplegar amb veritable zel. Unes vegades les recollia en enderrocs d'obres, junt amb altres elements antics, i altres vegades les adquiria a drapaires i traficants. Potser el desig d'emular la família Santacana, família adinerada de Martorell, li serví d'estímul. Durant el règim de Primo de Rivera, entre 1924 i 1930, fou alcalde de Martorell, i ho tornà a ser entre 1940 i 1951. Ros era una «persona d'ordre» i alhora una persona de consens, de tarannà conciliador. Segons Néstor Luján era «un home pràctic i imaginatiu», un «alcalde enèrgic i il·lustrat en moments difícils» i un «home liberal i obert a la seva vida privada». Això explica que ocupant l'Alcaldia en èpoques no democràtiques, gaudís d'una estima força generalitzada entre les persones que desitjaven el benestar col·lectiu de la vila, àdhuc entre els adversaris polítics, amb els quals mantingué, en general, bones relacions. La segona vegada que fou alcalde, els primers anys del franquisme, ajudà i avalà molts convilatans que eren perseguits, repressaliats o a l'exili i els facilità el retorn, i alhora fomentà i patrocinà mostres de cultura catalana a Martorell com en poques poblacions es manifestà la voluntat de fer-ho. Vicenç Ros, veritable titular d'un poder local, estava segur de dominar la situació i sabia fins a on podia arribar. En aquestes comeses, Isidre Clopas fou un col·laborador i un servidor fidel.

L'any 1942, quan Francesc Pujols tornà de l'exili, Clopas li féu novament de secretari, l'acompanyà en diverses activitats i fou present en les converses amb moltes visites que freqüentaven la Torre de les Hores. Entretant anava prenent nota de les reflexions i comentaris que feia Pujols, de fets i ocurrencies que explicava i de tot allò interessant que passava al seu entorn. *L'Anecdòtologi de Francesc Pujols*, publicat l'any 1953 per l'Editorial Selecta, és una selecció de les anotacions recopilades.

El gener de 1945, Clopas rebé de l'Ajuntament de Martorell, presidit per Vicenç Ros, del qual era cronista de la vila des del 1941, l'encàrrec de recollir vestigis arquitectònics, documents antics i materials de valor arqueològic o etnològic i de dipositar-los als baixos de l'antic convent dels caputxins. L'edifici havia estat construït entre 1685 i 1700. Fins al 1835 fou ocupat per la comunitat, que l'abandonà per aplicació de les lleis de desamortització; llavors passà a propietat municipal i fou utilitzat com a caserna, i més tard com a escola pública (1845-1935) i escola per a nenes a cura de les mercedàries (1861-1870). El 1945, l'edifici estava abandonat i era destinat a magatzem municipal.

Quan el febrer de 1945 es procedí a la reconstrucció del temple parroquial de Santa Maria, el projecte, encomanat a l'arquitecte Francesc Folguera Grassi, fou concebut d'acord amb el seu estil personal. Llavors, alguns dels elements que s'havien recuperat del temple destruït no tingueren ús en el nou edifici i foren cedits per al museu que s'estava projectant. Amb la mateixa destinació, Vicenç Ros diposità una valuosa col·lecció de plats i rajoles catalans dels segles xv al xviii. També s'hi incorporaren materials etnològics i arqueològics, procedents de donacions fetes per centenars de martorellencs i de troballes fetes a les rodalies de Martorell. El Museu fou inaugurat oficialment el 15 d'agost de 1945, després de les obres necessàries d'agençament del vell edifici, que anaren a càrrec del mateix Ros. El 9 d'octubre de 1945 la Corporació Municipal aprovà l'estructura administrativa designant director Vicenç Ros Batllell, assessor artístic Francesc Pujols, i conservador Isidre Clopas Batlle.

Ben aviat el nou Museu adquirí importància, principalment com a museu de ceràmica, caràcter que encara incrementà amb el temps, ja que el mateix Vicenç Ros continuà l'adquisició de peces que li oferien brocanters i antiquaris i les seguí dipositant. El 1956 féu donació de tot el que havia dipositat. El 1972 l'Ajuntament de Martorell adquirí la important col·lecció de rajoles catalanes que havia estat del pintor Joaquim Mir, per incorporar-la al museu. S'ha de remarcar que, mentre visqué, Vicenç Ros es féu càrrec de totes les despeses de manteniment de l'edifici i de les col·leccions del museu, de manera que l'Ajuntament de la vila no hi hagué d'intervenir fins després de la seva mort. Considerà el museu com una obra pròpia i, si podia, li agradava atendre personalment les visites. Amb la funció de conservador, Clopas participà activament en aquesta evolució, col·laborà en les gestions per a l'adquisició dels nous fons i acompanyà molts visitants.

Des dels primers anys quaranta, Clopas ja estava dedicat plenament a l'activitat cultural de la vila. Llavors començà a publicar articles i treballs de divulgació històrica de Martorell, i més tard fulletons i llibres. També participà en excavacions arqueològiques per la contrada de Martorell. Sempre col·laborà amb lleialtat i constància amb Vicenç Ros, a la farinera del qual seguí com a empleat durant bastants anys; quan morí la seva esposa li serví d'acompanyant en nombroses visites i viatges.

Una fita important a la cultura catalana de la postguerra fou la celebració, al Museu de Martorell, el 5 de novembre 1950, de la I Assemblea Intercomarcal del Penedès i Conca d'Òdena, que reuní estudiosos de les dues zones, que fou possible sota el patrocini de Vicenç Ros. Clopas, per la relació amb el Museu i amb el patrocinador, tingué un paper destacat en la invitació dels participants, en l'encàrrec de les ponències i en els aspectes ordinaris de l'organització. Celebrar una assemblea d'aquest tipus l'any 1950 representà una proesa, atesa la dificultat d'aconseguir l'autorització governativa i pel risc de fer-ho sense permís. En unes circumstàncies adverses, el patrocini personal de Vicenç Ros, a la vila de la qual era alcalde i mantenia un poder indiscutible, féu possible un esdeveniment que assenyalava una fita en la recuperació cultural de Catalunya. La reunió fou el germen del moviment de les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos, institucionalitzades alguns anys més tard, que s'han reunit anualment amb regularitat, en diverses viles i ciutats de Catalunya, i que han representat un gran incentiu per a la recuperació i l'estímul dels estudis locals. Clopas presentà comunicacions en algunes assemblees posteriors i formà part de la comissió permanent que es constituí sota la presidència de l'advocat lleidatà Antoni Bergós i, a la seva mort, de Josep Iglésies. En ocasió del 50è aniversari de la primera assemblea fou l'encarregat de descobrir una làpida commemorativa.

El 1964, l'Enrajolada, la casa pairal a Martorell de la família Santacana, fou adquirida per la Diputació per convertir-la en Museu. La mansió aplegava una col·lecció valuosa de ceràmica i de peces arquitectòniques rescatades d'edificis enderrocats o malmesos, iniciada cap a 1858 per Francesc Santacana Campmany (Igualada, 1810-Martorell, 1896), i seguida pel seu nét Francesc Santacana Romeu (Martorell, 1883-1936). Quan fou adquirit per la Diputació, l'edifici fou objecte de reformes considerables per adaptar la mansió privada al concepte que llavors es tenia de museu. Clopas també contribuí a la nova instal·lació i n'esdevingué el conservador. Aquest Museu, juntament amb el Municipal, convertí Martorell en un veritable centre artístic de la rajola catalana. Més tard, la Diputació hi diposità la col·lecció que fou de Luís Faraudo de Saint Germain.

L'obra escrita d'Isidre Clopas és considerable. Actuà com a corresponsal a Martorell de diversos diaris de Barcelona, en els quals a més de notícies publicava petites cròniques. També col·laborà en les revistes locals i en altres de Barcelona com ara *Destino*, *San Jorge*, *Historia y Vida*, *Ampurias*, *Liceo*, etc. A més de l'obra esmentada sobre Francesc Pujols, fou autor d'altres, de tema relacionat amb Martorell i la seva contrada; entre les més primerenques, podem esmentar: *Resumen histórico de Martorell* (1945), *Retaule històric de Molins de Rei* (1953) i *Notas históricas de la iglesia parroquial de Santa Maria de Martorell* (1953).

Un tema monogràfic que estudià amb constància fou la biografia de Josep Manso Solà (Borredà, 1875-Madrid, 1863), militar que es distingí a la guerra contra els francesos, als quals derrotà al front d'un batalló a Molins de Rei, a

Sant Boi i a la serralada de les Torretes a Martorell, que fou nomenat comte del Llobregat el 1844. Sobre aquest personatge escriví el llibre *El invicto conde del Llobregat y los hombres de Cataluña en la Guerra de la Independencia* (1961), i nombrosos articles, a més d'un gran nombre de conferències. Publicà diversos articles sobre ceràmica catalana i estudis locals de Martorell, sobre l'evolució urbana, sobre el museu, sobre alguns personatges, sobre l'evolució de la fotografia i de la impremta, etc. Altres llibres seus són *Historia y leyenda del Puente del Diablo* (1963), *Luis de Requesens, el gran olvidado de Lepanto* (1971), etc. Redactà alguns articles per a la *Gran Enciclopèdia Catalana* i participà en altres obres collectives.

També fou col·laborador d'algunes institucions foranes com ara Ràdio Barcelona, l'Institut Municipal d'Història de Barcelona, Òmnium Cultural, el Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona, la Fundació Bosch i Cardellach de Sabadell, etc.

El 1965 fou nomenat acadèmic corresponent de la Real Academia de Artes, Ciencias y Letras de Cadis, i el 1973 fou nomenat acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

Clopas ha esdevingut un personatge singular a la Catalunya de la segona meitat del segle xx.

FRANCESC X. PUIG ROVIRA